

Anmeldelse

Håndbog i ophavsret

Af Loránd-Levente Pálfi og Spiros Divaris Vesterdahl

Annette Birkmann & Thomas Maagaard Dyekjær. (2006).

Håndbog i ophavsret. 1. udgave, 1. oplag.

København: Nyt Juridisk Forlag.

Loránd-Levente Pálfi
Research Assistant
Center for Leksikografi
llp@asb.dk

Spiros Divaris Vesterdahl
cand.jur., cand.scient.soc., Master of Laws
Vesterdahl International
spiros@divaris.eu

Glossarium juridicum Danicum er titlen på den første danske juridiske fagordbog skrevet af juristen Christen Osterssøn Veylle (død efter 1652) med bistand af den retslærde professor Claus Plum (1585–1649). Bogen, som udkom første gang i 1641 og siden igen i 1652 og 1665, er faktisk den første fagordbog på dansk overhovedet, hvilket betyder, at dansk jura kan påberåbe sig den længste tradition inden for dansk fagleksikografi. Med dette for øje kunne man mene, at det er svært at leve op til en leksikografisk standard, der har haft over 360 år at konsolidere sig i. Af pladmæssige hensyn – men også fordi forskningen inden for dansk (fag)leksikografisk historiografi desværre endnu er for mangelfuld – kan vi her imidlertid ikke lave en komparativ historiografisk-leksikografisk analyse, men må nøjes med alene at se på Birkmann og Dyekjærs bog; (se dog evt. referencerne sidst i denne artikel).

Håndbog eller leksikon?

Dokumenttypologisk betragtet er *Håndbog i ophavsret* et referenceværk eller egentlig et regulært leksikon (uagtet at det kaldes en håndbog), og som et sådant vil vi anmelde bogen. Ud fra en leksikografisk betragtning er værket et såkaldt delfagsleksikon og ikke et helfagsleksikon som f.eks. Bo von Eybens *Juridisk Ordbog* (som udkom første gang i 1931 og siden i mange udgaver og oplag). Det udvider grænserne for, hvad der må kræves i dybden, dvs. leksikonartiklernes udførlighed, såvel som i bredden, dvs. artiklernes antal – om end disse aspekter naturligvis bør sammenholdes med den påtænkte brugergruppe og værketts konceptuelle dimensioner i øvrigt.

Indhold: Overordnet

Om antallet af artikler hhv. opslagsord erfarer vi intet i bogen, men efter vore udregninger andrager artikelbestanden mindst 600 og højst 700.

Der bringes gennemsnitligt seks artikler per side (heriblandt mange henvisningsartikler).

Foruden præliminærsiderne indeholder værket en indholdsfortegnelse (s. 5), et forord (s. 7), en brugervejledning (kapitlet “Bogens opbygning og anvendelse”, s. 9), en meget kortfattet indføring i genstandsfeltet hhv. emneområdet (kapitlet “Kort om ophavsret”, s. 10–14), en såkaldt tjekliste (s. 15–16), et kapitel med titlen “Når det er gået galt” (s. 17), en fuldkommen gengivelse af ophavsretsloven, dvs. “Bekendtgørelse af lov om ophavsret. Lovbekendtgørelse nr. 725 af 6. juli 2005 [med ændringer til og med L166 af 2. juni 2006]” (s. 131–157), en dansk-engelsk og engelsk-dansk miniordbog (s. 159–165), en fortegnelse over nyttige adresser (s. 167–173) samt en litteraturliste (s. 175–178). Værkets hovedattraktion er dog leksikondelen (s. 19–129).

Indhold: Detaljer

I brugervejledningen anbefales det, at brugeren læser kapitlet “Kort om ophavsret” inden bogen tages i brug; således fungerer nævnte kapitel som en slags fagintroduktion, hvilket er leksikografisk hensigtsmæssigt, da det således bliver muliggjort for brugeren i hvert fald ét sted i bogen at få et, om end nok så kortfattet og givetvis ufuldkomment, overblik over det samlede genstandsfelt hhv. vidensområde; dvs. i modsætning til leksikondelen, som naturligt nok fragmenterer genstandsfeltet hhv. vidensområdet i utallige brudstykker, hvis eneste umiddelbare indbyrdes systematik er det alfabetiske sorteringsprincip.

Værketts hovedformål er “i et let forståeligt sprog” (omslaget) at forklare “ord og begreber, der har en særlig betydning inden for ophavsretten” (ibid.), og det er beregnet til brug for folk “uden særligt kendskab til det ophavsretlige univers” (ibid.), hvorved der tænkes på bl.a. “ansatte på forlag, avisredaktioner, uddannelsesinstitutio-

ner, private virksomheder, kulturelle forvaltninger og [...] andre med interesse for ophavsret” (ibid.). Begge forfattere har relevant nok tidligere været tilknyttet COPY-DAN.

Det indledende afsnit om ophavsrettens anvendelsesområde og tjeklisten, som er en “liste over det, man skal være opmærksom på, når man bruger [ophavs]rettigheder” (s. 9), må ud fra et pædagogisk standpunkt siges at være en sympatisk håndsrækning og hensigtsmæssigt i forhold til bogens brugbarhed, men vi havde nu alligevel foretrukket en anden benævnelse end lige netop “tjekliste”. Ordet synes ganske enkelt inadækvat i forhold til emnekompleksets alvor og vigtighed. Det drejer sig jo ikke om en rejseguide, men om en håndbog i ophavsret.

Håndbogens forfattere søger at beskrive ophavsrettighedernes grundopfattelse samtidig med, at de prøver at gøre det klart for læseren, hvad de økonomiske konsekvenser bliver i tilfælde af konflikter. Det er tvivlsomt, om det sidste lykkes lige godt hele vejen igennem, men artiklen *Økonomisk betydning af ophavsretten* (s. 128), hvor man kan læse om det ophavsretlige områdes betydning for nationaløkonomien, er i hvert fald både relevant og interessant.

Den juridiske hjemmel skaffer forfatterne i de mest relevante konventioner; f.eks. Bernerkonventionen, som er den grundlæggende ophavsretlige konvention, mens de desværre undlader at tage hensyn til f.eks. Pariserkonventionen om industriel ejendomsret eller andre, nyere og væsentlige konventioner. Dog findes der en detaljeret gennemgang af TRIPS-aftalen (s. 109), som regulerer udenlandske rettighedshaveres status. Det ville måske have været formålstjenligt at samle og gengive de grundlæggende juridiske dokumenter, som regulerer ophavsretsområdet, i et særskilt kapitel.

Håndbogens forfattere søger at beskrive ophavsrettighedernes grundopfattelse samtidig med, at de prøver at gøre det klart for læseren, hvad de økonomiske konsekvenser bliver i tilfælde af konflikter.

De fleste relevante begreber, som danner grundlag for ophavsretten, figurerer i bogen i deres oprindelige form, dvs. som (ældre) franske og (nyere) engelske betegnelser, hvilket er hensigtsmæssigt, da det er dem, man bruger i de forskellige fagmiljøer, hvorfor det ligeledes er dem, lægmand typisk vil støde på (jf. f.eks. artiklen *Droit d'auteur* eller henvisningsartiklen *Droit de suite* med henvisning til *Følgeret*).

Det er fint med de detaljerede henvisninger til Europarådets direktiver, som beskæftiger sig med bestemte rettigheder og deres anvendelsesområder, som f.eks. edb-programmer og udsendelser via kabel-tv og satellit. Rosværdigt – fordi det er tidssvarende – er det også, at læseren gøres opmærksom på de problemer, der er forbundet med databaser og deres anvendelse. Endvidere er den generelle diskussion om originalitet i forhold til værker (også databaser), som kræver beskyttelse, ganske interessant (se artiklerne *Værk og Værkshøjde* på s. 123, 124).

Henvisningen til afledede hhv. overdragelige rettigheder, også i forbindelse med ægteskab og arv, er et godt vidnesbyrd om bogens vidensstyrke og overblik (jf. siderne 19, 20, 28 og 126).

Om end det på sin vis kan forekomme forståeligt, den påtænkte brugergruppe (lægfolk) taget i betragtning, synes vi alligevel, det er en mangel, at der bogen igennem ikke henvises til skelsættende domme, danske såvel som udenlandske, for at vise eksempler på ophavsretsrelevante konfliktforhold inden for litteratur, film og kunst, og ikke mindst problemfeltet mellem ophavsrettigheder og internet. Til gengæld er det meget flot og fantastisk nyttigt, at der i udgangen af de fleste artikler (hvorfor ikke alle?) henvises til relevante paragraffer i selve ophavsretsloven.

På s. 86 behandles emnet multimedia; her ville det have været på sin plads (for leksikon-

brugernes skyld) at anvende en mere fyldestgørende definition af begrebet, mere udførligt at udrede de problemer, der er forbundet med anvendelse af termen og ikke mindst (i det mindste forsøge) at oplyse, hvordan anvendelse af nyere medier såsom iPod og Mp3 skal ses i sammenhængen.

Håndbogen er også behjælpelig, når det gælder beslægtede områder inden for den immaterielle ret, men den beskæftiger sig desværre overhovedet ikke med patentret – måske i den tro, at det ikke er relevant for målgruppen? Forfatterne beskæftiger sig heller ikke med problematikker omkring dominans blandt forskellige aktører og/eller økonomiske områder, som f.eks. forholdet mellem EU, USA, Kina og Japan. En mangel er det også, at bogen ikke er blevet forsynet med et register.

Afsluttende bemærkninger

Det havde været interessant at erfare lidt om selektionskriterierne for artikeludvalget. Enkelte steder må man undre sig: Hvad laver f.eks. artikler om ISBN og ISSN i dette værk? De bliver ikke sat i relation til ophavsret. Og når man nu har valgt at medtage XML som opslagsord, hvad så med andre formater (f.eks. HTML)?

Vi synes, at det er u hensigtsmæssigt med den misvisende ortografi: Der benyttes gennemgående stort begyndelsesbogstav i opslagsordene. Det er en leksikografisk uskik. Leksikonbrugeren vil kun svært, eller nogle gange overhovedet ikke, kunne se, hvornår der vitterligt skal bruges stort eller lille begyndelsesbogstav i et givent ord. Desuden er det utilfredsstillende, at man ikke umiddelbart ved første øjekast og inden påbegyndt læsning af en given artikel kan se forskel på proprier (egennavne) og appellativer (fællesnavne) i opslagsformerne, om end proprierne

rigtigt nok oftest er anført i bestemt form.

Alt i alt må man sige, at håndbogen formår at informere læseren om de problemer, der er forbundet med indgåelse af ophavsretlige aftaler. I forhold til målgruppen forekommer artiklerne i øvrigt passende let tilgængelige, om end vi enkelte steder savner lidt mere informationstygde. Taget i betragtning, at der er tale om et delfagsleksikon, kunne behandlingen af stoffet godt have fortjent mere plads og dybde. Bogen giver dog en nyttig oversigt over de gældende regler på området og relevante definitioner. Den er et længe ventet initiativ, og den giver god vejledning til lægfolk, der kaster sig ud i eller bliver kastet ud i et så indviklet domæne som ophavsretten.

Referencer

Mikkelsen, Hans Kristian (1994). *Danske fagordbøger*. I: Henning Bergenholtz & Sven Tarp (red.), *Manual i fagleksikografi. Udarbejdelse af fagordbøger – problemer og løsningsforslag* (s. 258–305). Herning: Systeme.

Nielsen, Sandro (1989). Kritisk oversigt over engelske og danske juridiske ordbøger. I: *Hermes – Tidsskrift for Sprogforskning*, 3, s. 55–75.

Nielsen, Sandro (1994). *The Bilingual LSP Dictionary. Principles and Practice for Legal Language*. Tübingen: Gunter Narr.

Nielsen, Sandro (2003). *Towards a General Theory of Bilingual Legal Lexicography*. I: *LSP Translation in the New Millennium. A Cross-Baltic Symposium on Didactics and Research* (s. 165–188). Århus: Det Erhvervsproglige Fakultet, Handelshøjskolen i Århus.

Nielsen, Sandro/Rita Sørensen (1998). *Juridiske oversættelsesordbøger*. *LexicoNordica*, 5, s. 129–148.

Alt i alt må man sige, at håndbogen formår at informere læseren om de problemer, der er forbundet med indgåelse af ophavsretlige aftaler.